

Küprose matkapäevik

Põhiandmed

Aeg ja kestvus: 25.04-07.05.2012 (13 päeva)

Piirkond: Lääne- ja Loode-Küpros

Matka aktiivosa pikkus:

Marsruudi pikkus:

Piirkonda saamine:

1. 25.04 Tallinn-Stockholm Skavsta
2. 26.04 Stockholm Skavsta-Paphos
3. 06.05 Paphos-Skavsta
4. 07.05 Skavsta-Tallinn

Aeg: Sama mis Eestis

Päevavalgus: valgeks läheb 5.30, pimineb 20.15. Päike hakkab kõrvetama 8 paiku

Wifi: Lennujaamas tasuta ühilduv Wifi. Linnades on veel tasuta võrke, kuid on ka ühildumisprobleemid. Seega Wifit samahästi kui pole.

Elekter: Küprosel on 3 pulgaga pistikud. Tuleb osta üleminekud meie standardile. Marsruudil pole häid võimalusi akude laadimiseks. Isegi kämpingutes pole elektripistikuid.

Gaas: Camper Gas (sic! mitte Campingaz), 190 gr, torgatavad balloonid. Saadaval supermarketites.

Putukad: sääsed, puugid

Vesi: kuna matkasime kevadel, siis mägiojades oli veel vett. Keetsime läbi. Päevas kulus joogiks 2 l/in + toiduvesi.

Rada: Puudulikult märgistatud. Pafose piirkonnas kulgeb kruusastel sõiduteedel, kohati ka asfaldil.

Eellugu

See juhtus 2005 a. [ERA](#) konverentsil, kui Küprose esindaja trügis kõnepulti ja teatas, et Küprose Turismiorganisatsioon on ära märgistanud 250 km Euroopa kaugmatkarada E4. Et [EML-i](#) oli parasjagu käsil Eesti turismibürokratia murdmise E radade loomiseks, siis avaldas küproslaste saavutus muljet. Kuidas nii? Küprosel mõistetakse matkamise olulisust ja tähistatakse 1 aastaga (sic!) 250 km radu!

Eestis ei tulnud see kõne allagi. Meil oli saabumas majandustõus ja Eesti turismibürokratia tegeles - silmaklapid peas, konverentsiturismi ja spaanduse (loe: massturismi) taganttõukamisega.

Loomulikult sirutasin käe rajakaartide järele ja loomulikult kripeldas küproslaste saavutust järele

proovida. Aga enne oli vaja matkata Kirgiisias, Iraanis, Namiibias, Tasmaanias....

Järjekord jõudis kätte 2012. Tulin suusamatkalt Põhja-Soomest ja peale seda jõudsi Chrisiga arusaamisele, et nüüd oleks õige aeg! Nii siis läksimegi.

Nagu ikka, osutus keerulisimaks rajainfo saamine. Hakkasid ilmnema esimesed puudused.

Veebipõhiselt leidsime ainult etapikirjeldused. Puudus teave etappide reljeefide, vaatamisväärsuste, telkimis- või majutuskohade kohta. Puudusid kaardid. Interaktiivsel Küprose kaardil puudus üldse loodusradade valik. Ei üllatanud, sest samade probleemidega oleme pörkunud pea igal matkarajal. Mõni erand, nagu Korsika GR 24 ja Soome Karhunpolku, välja arvatud.

Õnneks olid Hollandist saadud 1:100 000 paberkaardid säilinud, õnneks leidsime [flaamikeelse saidi](#), kus raja läbinud matkaja jagas üksikasjalikku infot ([Google Translate](#) tänatud!).

Raamatupoes pildistan reisijuhtidest mõned vajalikud artiklid ja ostame Silmaringi reisjuhi "[Top 10 Küpros](#)". Läksime siis sellega, mille kätte saime.

25.04 Kolmapäev

Loksume bussiga Põlvast - Tallinnasse. Meie lennuk väljub õhtul 22.30 paiku. Lennujaamast kõmbime Ülemiste Keskusesse, ostame käekella, sööme, jõuame turvakontrollist õigeaks ajaks lennukile.

Lend Skavstasse kestab 50 minutit, maandumisel loobib lennuk päris kõvasti. On külmem, udusem ja vihasem kui Tallinnas. +6 kraadi ja udutab vihma. Skavsta on endine sõjalennuväli mis asub [Nyköpingi](#) ligikal. WIFI on tasuta ja keerulise liitumisega. Miinuspunktid!

Kell on Rootsis tund aega varasem. Et hommikul 4.30 on juba turvakontroll siis hotelli ei hakka minema. Kügelen raudtoolis, Chris viskab mati maha ja poeb magamiskotti. Hommikul märkame kirja, mis keelab pörandal magamise ja suunab lennujaamast 100 m kaugusel paiknevasse [Connect Hotelli](#).

Huvitav, keegi ei tülitanud.

26.04 Neljapäev

[Ryanair](#) on täpne nagu alati. Maandume Küprose läänerannikul [Pafoses](#) ja lennukiuksest võtab vastu soe õhk. Mingeid erilisi lõhnasid. Steriilne.

Lennujaama turismiinfos suhtleme joviaalse küproslasega, kes jagab kaarte ja bussiinfot.

Küsimise telkimise kohta - vastab, et "no problem", pange lihtsalt telk maha ja kui keegi tuleb küsima, siis öelge, et peatute ainult ühe öö. See on julgustav. Lennujaamas on vaba WIFI.

E 4 rajale saaks ka otse lennuvälja tagant, siin on raja ametlik algus (twelve points, Cyprus!).

Siiski alustame kaugemalt ja selleks on mitmed põhjused:

1. peame ostma gaasi, tikud, toiduained, telgivaiaid
2. flaam kirjutab, et raja esimene ots kulgeb asulate ja tehnorajatiste vahel, tahame tööstustuurist loobuda

Bussid Pafosesse väljuvad lennujaama eest. Pafoses endas on 2 bussijaama: Pafose sadama juures (linnaliinide keskus) ja Pafose ülalinnas Karavellas (maaliinide bussijaam). Esimesse sõidab number 612 ja Karavellasse number 613. Ühekordne bussipilet Pafose maakonna piires

maksab 1 €, päevapilet 3 € ja nädalapilet 13 €. Maakond on läbimõõdus u. 50 km ning bussid käivad tihedalt. Pole paha, kui arvestada, et taksosõit lennujaamast - Pafosesse maksab umbes 35 €. Jälle plusspunktid Küprosele!

Bussis tutvume Skavsta lennujaama turismiinfo töötajaga, kes räägib meile [Sörmlandsledeni](#) matkarajast, mis algab otse Skavsta lennujaamast. Lubame teda tagasiteel külastada.

Sõidame sadamasse ja kulutame aega matkapoodide otsimisele. Leiame need kõik üles.

Ja...üheski pole [Campingazi](#) balloone. Senise kogemuse põhjal on neid Vahemeremaades alati saada olnud. Igal pool leiab Camper Gasi "torgatavaid" balloone.

Üks poeomanik märgib masendunult, et supermarketid on nende turu üle võtnud. Müüvad *no-name* masstoodangut ja neil ei tasu enam poepidamine ära.

Saatuse iroonian kuuleme reisilt saabudes, et Campingazi maaletoojate Euroopa kokkutulek 2012 toimub Küprosel

Mis meilgi üle jääb kui supermarketist toit ja varustus ära osta. Saame kõik vajaliku ühest kohast. Isegi telgitoed - kerged teleskoop-harjavarred (5 €/ tk). Söögi hinnad umbes nagu meil. Kõikjal on kuulda vene keelt. Isegi supermarketi müüjad on venelased. Siiski leiame ühe sünnipärase küproslanna, kes soovib meile maitseid juustusorte, oliive, sinki ja väikeseid marineeritud kurke. Üsna hea vein maksab 2 € l (Eestis al. 4 € l)

Siit soetame ka hädapriimuse, mille nimetame hiljem "kroonlühtriks". See on nõelaga mudel, kus gaasiballon surutakse priimuse korpuses nõela otsa ja sinna ta jääbki kuni ballon tühjaks saab. Kogu see kõrge korup meenutab õlilampi, sellest ka nimetus.

190 grammine gaasiballon maksab 0.79 € ja priimus 13 €. Pole just suur kaotus, kuid seevastu peame jälle oma Campingazi priimust tühja kaasa vedama.

Järgmine mure on ööbimise leidmine. Kaardilt näeme, et kämping asub Coral Bays, Pafosest kümme kilomeetrit põhjas suunas. Teame ka aadressi, kuid sellest on vähe. Palume Pafos - Coral Bay bussijuhil peatuda kämpingu läheduses. Mees vangutab pead - teab kõike hotelle, kuid kämpingust kuuleb esimest korda. Ju siis supelsaksad ei peatu kämpingutes. Kui märkab imepisikest kämpingu viita, teeb siiski õiges kohas peatuse.

Kuigi kaardil paikneb Coral Bay kämping mererannas, siis tegelikult asub keset linna, tänava ääres. Üsna räämas ja mahajäetud, sissepääsul silt "Suletud". Kuigi väljas on +22, tundub, et hooaeg pole veel alanud. Hetkel, kui hakkan peremehele helistama, hõikab keegi. Suletud restoranist ilmub paks, rämpase välimusega mees. Osutub töötajaks.

Esimese õhtu veedame küpresside all uhkes üksinduses. Kämpas saab reisimustuse maha pesta, puhata ja tulevikuks plaane teha.

Chris leiab platsilt 9 telgivaia! Nüüd on ka vaiade mure murtud. Pinnas on siin kiviköva ja metallvaiadega on kergem telki kinnitada. Viskame telki pikali ja reisiväsimus murrab meid maha. Öösel tuleb kämpinguomanik meilt sisseemõllimist nõudma. Läbi une lubame hommikul tulla.

Koralle Coral Bays pole, on ainult turimihotellide karbid ja madalikul roostetav hiiglaslik kaubalaev. Turismitööstuse mainekujunduse müüdid...

27.04 Reede

Hommikul selgub, et Chris on õhkmadratsi katki maganud. Vaatamata hooletule, on telgi alla

jäänud siiski mõned okkad. Lapime madratsit ja pakime toiduained ümber seljakottidesse. Paunad saavad punni.

Enne teeleasumist läheme passiandmeid esitama ja maksma. Kämpingutöötaja valvsus tundus tulenevat umbusaldamisest. See õhkub tema olemusest. Läbielatud mure kompenseerimiseks keerab meile 14 €-se arve. Ei hakka kemplema, saaks juba rajale. Plaanime startida Pegeiast (hääldus: peia)

Peatuses selgub, et buss on just läinud ja peame tund aega ootama. Käime veelkord poes, joome külma kohvi. Viimasel hetkel ei pea närvid vastu ja sõidame Pafosesse tagasi. Läbi tagaklaasi näeme, et Pegeia buss saabub peatusesse. Minu ennatlik otsus maksab paar tundi viivitust ja mõned eurod lisakulu.

Karavella jaamas bussi (616 A ja B) oodates otsustame ka Pegeia vahele jätta ja startida otse Agios Georgiose kiriku juurest (Drepanoni poolsaarelt).

Buss sõidab otse pankrannikul kõrguva kiriku juurde. Üksildast hoonet ümbritsevad mõned suveniiriletid. Kümnekond meetrit allpool, mere ääres paikneb pisike sadam. Eemalt paistab tilluke Geronisose saar.

14.15 asume tee Lara poolsaare suunas. Ees ootavad kaljutuvide ja merikilpkonnade pesitsuspaigad.

Algus pole paljulubav - kuigi 2008 aasta kaart näitab puistut või võsastikku, ootab ees tegelikult Meleti arenduspiirkond - majad reas müügihinnaga 200 000 - 700 000 €. Huvitav, [kes ja mispärast kulutaks oma säästud](#) sellesse kõrbe, väljakannatamatusse kuumusesse - monoliitbetoonist majakarpi. Lokkab umbrohi ja plastik.

Ometigi jääme ühe aia ees imetlema punast "pudeliharjapuud". Majja sisenev sakslastest vanapaar küsib uhkusenoodiga hääles: "Meeldib?". Meie noogutuse peale kostetakse uhkemalt: "Meie maja!" No tegelikult meeldis meile "pudeliharjapuu" aga ei hakka õiendama.

Tee palistusse ilmuvad banaanitaimed (banaan pidi olema rohttaim). Pigem meenutavad nad küll rohkem puusõnajalgu kui näiteks... ristikeina. Banaanitaimed vaevlevad kuivuses, tüvede vahel tolmuks paakunud maapinnal vonklemas katkenud plastikvoolikute read. Taimed meenutavad vankuvaid surmamõistetuid, kellele enne mahalaskmist sinised plastikkotid pähe tõmmatud. Kas kõikvõimalike õiguste kaitsmise tuhinas kaitstaks ka taimede õigusi? Loomakaitsja - taimekaitsja.... Kuigi viimane meenutab pigem mürgipritsiaga tegelast

agrotööstuskombinaadist. Hmh...ja miks herbitsiide nimetatakse taimekaitsevahendiks, mitte taimehävitusvahendiks?

Ja siis näeme lehma kujutisega liiklusmärki. Tundub kõrbes nii kohatu, et tõmbab tähelepanu (ette rutates - Küprosel ei näinud ühtegi lehma). Ja edasi sinisel taustal roostetanud silt, mis viitab, et kusagil tee läheduses on nekropol. Seda me kohe peame nägema!

Pöörame hiidsisalikke peletades kivisele rajale. Esmalt tundub, et keegi on võllanalja visanud ja viidanud valgetele luksuslikele funkviilladele.

Siiski leiame villade külje alt muljetavaldavad kaljupinda uuristatud maa-alused "korterid".

Uurime mitut neist ja püüame teineteise võidu ette kujutada, mismoodi elu ja suremine tol ajal välja nägi. Selline maa-alune linn ja keegi ei korja piletiraha! Ei turistide horde, turvamehi, piirdeid ja keelusilte.

Kruusateed pidi, mille servas losutab ebaseaduslik restoran ning kus tolmu keerutavad turistide rendibagid, jõuame lõpuks Meletist välja asustuseta randa. On palav pealelõuna ja me ei viitsi ronida Avakase kanjonisse, mis on Küprose üks peamisi loodusturismi objekte. Ei viitsi peamiselt selle pärast, et sinna keeras just joru päevakottidega valgesäärelisi matkajaid. Trügima? Ei, parem mitte!

Edasi lonkides arutleme, et nii tore on rannas matkata, ei pea nagu päevitajad, vaevades praadima. Kõnnid tuulekese käes, käid vahepeal ujumas ja vaatad ilma.

Ranna lõpus jõuame tahvlini: "Fire lighting and camping is strictly prohibited!" Olgu,... aga autode ja bagidega kilpkonnarannal kimamine on lubatud? Tulekeelust saab aru, kuid telkimiskeeld?

Rada silmuskleb rannast põldude vahele. Keset odrapõldu kasvavad jaanileivapuud. Katsume rohelisi kaunu ja püüame meenutada, mida maitsvat sellest tehti. Mitte ei meenu.

Siis möödume kivimüüridesga karjuseonnist, kivist seaaedikust. Siga sööb kivipõllul, ei tea mida? Viimaks jõuame trahterini, kus elektrit annab suur, õline, plärisev generaator. Õu on peesitavaid kasse täis ja väga armastusväärne perenaine täidab klaasid külma õllega. Maailma parim tunne kuumaval pärastlõunal! Trahteriga lõpeb tsivilisatsioon (nii me arvame) ja järgmised 4 päeva on hea kui sellest kõrbest vettki õnnestub hankida. Jätame külalislahke trahteri ja viimased julged turistid, kes riskinud rendiautodega hotellidest NII kaugele tulla ja ronime üle

kriidikaljude Lara poolsaare tipu suunas.

Kallas kerkib merest kõrgemale ja kattub rinnakõrguse pöösastikuga. Siin püüamegi täna ööbida. Otsime koha, kuhu teised uitajad kindlasti ära ei eksi ja kus meil oleks hea, kindel omaette olla. Kella 18 paiku püstitame telgi ja võtame esimese Küprose supluse. See on mõnus ja karastav. Asendame higisoola meresoolaga. Kuid meil kama.

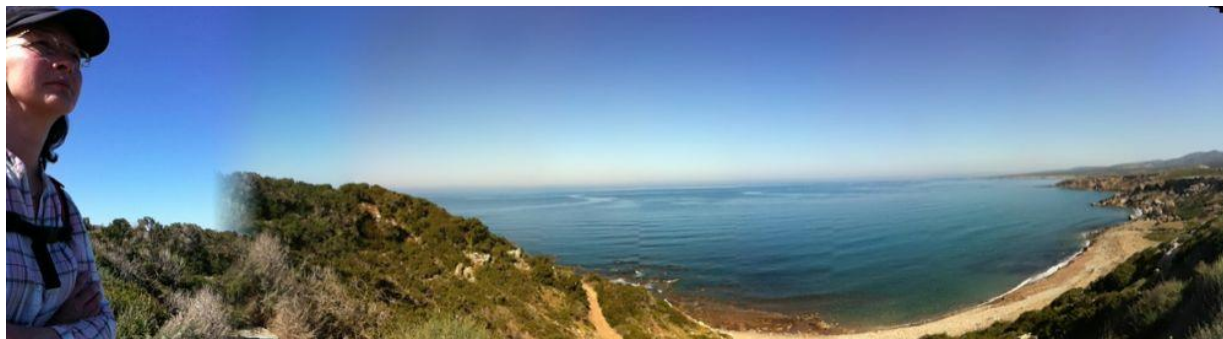
Supluse peame siiski kiirelt lõpetama, sest meie suunas kimab kiirpaat. Jõuame enne kõrgele kaldale ronida ja pöösastesse kaduda, kui võõrad kalda lähedusse jõuavad. Mis neil asja oli? Jumal teab!

Päikeseloojang tabab mind kollase villa ees küprose veini, saia ja fetasalatiga maiustamas. Maailma kauneima naise seltsis. Kas on õnnelikumaid hetki?

28.04 Laupäev

Õndsus ei kesta hommikuni. Magusas unepimeduses kuuleme automüriinat, ja siis koerte kiljumist, ja siis lambakellade kolinat. Ei taha, et meist lambakari üle rulluks ja seepärast ajame end kohe jalgadele. Enne koitu! Panen kohvi kahisema ja lasen telgi alla. Telk on kondentsist läbimärg.

Ja meie arvasime, et siia keegi ei tule! Alahindasime küprose autojuhtide võimet tungida kaitseala soppidesse. Peatselt kuuleme paatide müriinat - kalamehed, taipame. Lambakellade kolin aga ei taha lõppeda. Ootame millal kari pöösaste vahelt välja ilmub. Kuid üllatus on suur, kui villakasukate asemel tormavad lagendikule hagijad, kellad kaelas. Naerame kõhud kõveras. [Akmase rahvuspargis](#) ei tohi jahti pidada, kuid tundub, et kohalikud kasutavad püssi asmel koeri (nii me tõlgendame - äkki pole õigus). Keda nad jahivad, jääb mõistatuseks. Siin pidid mõned üksikud rebased, tuvid ja laululinnud olema. Ülejäänud Küpros kõliseb tühjusest - kõik on ammu ära kütitud. Seda tunnistavad roostetavad padrunikestad kõikjal maapinnal. Võib-olla ka lihtsalt jooksutatakse koeri. Kuid miks peaks seda tegema laupäeva varahommikul ja pimeduse varjus? Õnneks inimesed meid ei tüli. Kell 08.00 saame liikuma. Vaatamata briisile, lendab väikeseid sääski, kes sutsavad märkamatu. Laskume Lara kilpkonnaranda.

Munemise aeg on juunis ja juulis ning praegu valitseb kilpkonnajaamas vaikus.

Kaitstakse rohekilpkonna ja *loggerhead* (puupea!?) kilpkonna. Infotahvliit lugedes värskendame teadmist, et kilpkonnade probleeme põhjustab üks teine liik - inimene. Konkureerides kilpkonnadega liivarandade peale. Kilpkonn tahab järglasi saada, inimene tahab päikest võtta.

Inimene ehitab [rannad elektrivalguses säravaid hotelle](#) täis ning kilpkonnajad, kel õnnestub rannal kooruda, võtavad suuna sisemaa valguse suunas ja hukuvad.

Tundub, et massturismiga võrreldes panustatakse looduskaitse tagasihoidlikult. [Akamase rahvuspargis](#) paistab looduskaitse väljenduvat peamiselt keelusiltides. Peatselt selgub, et silte "Hunting is prohibited" ja "Camping is strictly prohibited" leidub rohkem kui E 4 rajamärke. Ning sildid lähevad teravasse vastuollu tegelikkusega - randa pargitud autod, ringi traavivad hurdakarjad ja lennujaama turismiinfo suhtumine telkimisse (pole probleemi, kui jääte üheks ööks).

Meeldiks uskuda, et see on lõunamaine, lobedam kultuur mis toetub inimeste vastutustundele. Telgi, kui tuld ei tee; sõida kalale, kui pinnast ei lõhu jne. Kuid tegelikkuses see vist päris nii pole. Kohalikud tunduvad suhtuvat ümbritsevasse kui tasuta ressursi.

Suhtumist näeme Lara ranna sulgevas sälkorus. Püüame ojust toiduvett saada, et seejärel kõrbelisele rannikupangale tõusta. Oja suudmesse tuleb pinnasetee mille otsas laiutab prügimägi.

Jalgsi matkates saad kultuurist rohkem aimu kui turismireisil. Näed kulissidetagust. Kultuur on laiem mõiste kui rahvatants, rahvusgaleriid ja rahvuspark kokku. See on "päris maalaste" hoiakute, arusaamade ja väärtushinnagute kogum. See väljendub kohalike eluviisis: mida hoitakse; kuidas, mil moel ja kui palju tarbitakse; kuidas igapäevast elu elatakse, mille poole püüeldakse, vaba aega kulutatakse, suheldakse jne. Kultuur ei väljendu mainekujundajate roosas pildis, vaid kulissidetaguses. Mainekujunduse näitena meenus see hotellilinn Coral Bay, kus koralle pole. Ei saagi olla, sest nendes vetes koralle ei kasva.

Kell 10 on juba väljakannatamatult palav. Paneme 30 faktoriga päikesekreemi peale, kaitseme kaela ja kõrvu mütsidega ning liigume rütmis 45/15 (45. min liikumist, 15 puhkust). Teipisime hommikul varbad. Peame jalgadega matka alguses ettevaatlikud olema ning andma neile aega harjuda.

Poolsaare tippu liikudes uudistame tahmunud lagedega karjusekoopaid, marsime läbi sälkorgude, peatume kivises lahes, valge risti juures ning puhkame, supleme ja lõunatame halli liivaga rannas. Teeme suppi ja võileibu ning kuivatame telgi ära. Taevas põriseb lennuk.

Tee on vaikne. Mõned üksikud autod tolmutavad mööda. Peagi jõuame endisele briti sõjaväepolügoonile. Kirjad hoiatavad militaarprügi näperdamise eest. Olevat eluohtlik. Laskmised olvat siin lõppenud alles 1999 aastal. Võsa on asendunud puhmastega. Kõrb. Maas vedeleb pommikilde.

Rajamärke pole, ka kaardist pole abi - liigume vaistu järgi. Poolsaare otsas peaks olema

tuletorn, maapind on risti-rästi autojälgi täis. On tegemist, et õige rada valida. Otsustame, et poolsaare tippu ei lähe. Orienteerume kuidagi poolsaart poolitavast mäeahelikust üle.

Loodus on poolsaare teisel küljel tunduvalt lopsakam.

Ühest kohalikust blogist lugesin, et Küprosel on Mercedeseid rohkem kui kitsi, ja tundub tõsijutt olevat. Traditsiooniline kitsekarjatamine on koha loovutanud turistide karjatamisele. Kuid siin Akamase põhjaküljel näeme ehedat kitsekasvandust. Inimesi pole näha, meid tervitab valju kisaga eesel. Ühest lekkivast torust saame ka toiduvett. Selle keedame läbi - teeme suppi ja pärnaõieteed. Keetmata vett ei tarvita ning janu kustutame pudeliveega. Kuid seda ei jaksa piisavas koguses kaasa vedada ja nii ongi tee peal hangitav toiduvesi ning sellest tehtav jook tõhus lisa veevajaduse katmiseks. Täna on ka "must" vesi limiteeritud. Palava päeva ja tõusude tõttu kulus joogivett rohkem kui planeeritud. Täna oleks pidanud olema 2 l joogivett/in + toiduvesi.

Laskume pisut allapoole kivisele rannale ja otsustame siia telkima jääda. Eelmise öö kogemuste tõttu otsime veel kõrvalisema paiga sügaval põõsastikus. Siia ei tule tõesti ühtegi autojälge.

Tihedas okaspuunoorendikus on välu kuhu meie kodinad täpselt ära mahuvad.

Õhtul on sääski. Teeme süüa, kuulame ümbruskonnast kostuvaid hääli ning limpsime veini.

29.04 Pühapäev

Ärkame 6.30. Ei pea vist märkimagi: ilm on selge, telk nõretab kastest ja juba pimeduses saalisid autod ning kõlisesid jahikoerte kaelakellad. On pühapäeva hommik Akamase poolsaare tipus.

Õnneks meid ei segatud. Magevesi on piiratud, seepärast suundume randa ja peseme nii hambaid kui nägu mereveega. Puhh...mõrusoolane! Seejärel tee.

Kivised lahed ja viljapõllud. Laugel maastikul äkki silt: "do not enter, dangerous road!" No kus!? Siin seal küproslased telkimas, kala püüdmas ja niisama lõõgastumas. Et on pühapäev, saame hea ülevaate kohalike puhkusetavadest. Ja mida lähemale Aphrodite (loe: afroditi) vannidele, seda rohkem jalutab vastu kohalikke pensionäre. Ikka taadid omavahel juteldes ees ja naised mõnekümne meetrise vahega järgi. Matkakepid käes, kübarad peas. Jääme jutlema, tuntakse huvi, et kust oleme (inglish on küprose teine keel, seda räägivad ka vanemad inimesed).

Saamegi härradelt teada, et magevesi ja mahlased puuviljad asuvad meist napi 2 tunni tee kaugusel. Muidugi kergendab see sammu. Tee tõuseb kõrgele mere kohale ja siin on tõesti kogu teekonna ilusamad vaated.

Kuigi kaardi peal on tee märgitud jalgrajana, liigub siingi masinaid. Ja nüüd ilmneb varem nähtud hoiatussildi mõte: 2 autot siin 50-60 m kõrgusel merepinna kohal teineteisest naljalt mööda ei mahu. Osutume mitmel korral tunnistajaks kuidas auto välimine rattapaar limpsib viimaseid sentimeetreid kuristiku servani.

Mõne aja pärast kohtame valgeid turiste. Esimesed saledad ja noored, kuid mida edasi, seda.... Aphrodite vannide läheduses nõutavad noorust ja ilu üksnes vanemad ja lopskamad vormid. Osa rahvast otsib Aphrodite rada, mis on E4-ga ühenduses. Tahetakse minna ühe erakute kloostri Pyrgos tis Rigenas varemeid vaatama. Jõuame meiegi selle raja otsa kuid hindame kottide raskust, palavust, vee vähesust ning ei astu rajalt kõrvale.

Peagi jõuame veevõtukohani ja see päästab meid janust.

Aphrodite vannid ([Loutra tis Afroditis](#)) kujutavad endast hiidvanade viigipuudega ümbritsetud grotti, kust voolab välja allikas. Midagi taolist nägime Luti kõrbes [zoroastrite Chak Chaki](#) templis Iraani matkal. Groti trepist üles, mäenõlval, asub dendraarium ja linnuvaatluskiosk. Tänuväärne koht - saame teadlikuks tüümianist, majoraanist, maasikapuust, küpressist, loorberist, euroopa oliivipuust. Kohalikud õpetavad [jaanikaunapuu](#) ([carobtree](#)) [vilju sööma](#).

Dendraariumi värava taga on kiosk, restoran ja üks mammi müüb [nespolet](#) ja apelsine.

Luristame mahlast nõretavaid vilju, tundub et isu ei saagi otsa. Puhkame varjus, naudime hirmkallist õlut (2 €), Chris nuumab silma kahe musklis küprose töömehe peal kes paigaldavad sillutist.

Peale puhketundi ostame kaasa joogivett ning apelsine ja algab tüütu kõmpimine asfaldil ja pikk tõus mägge. Varjulise raja ääres mereleevaatega pingil (sic!) teeme lõunapausi. Keedame suppi ja teeme mmmm!..maitstva kreeka salati. Murrame saia ning rüüpame kõrvale külma õlle.

Paradiis!

Nüüd on jõudu järgmise 4 mäkketõusu kilomeetri võtmiseks. Loodus on sel rajalõigul imeline. Männimetsad, vahelduvad mägikarjamaadega. Teeme sohki ja kasutame Adonise ning Smigilise radade lõike E4 õgvendamiseks.

Kummalgi radadest pole erilist märgistust, ainult tahvlid taimenimedega. See-eest on puidust pingid vaatepunktides. Ühes kanjonis leiame kaskaadidega ojakese kus end märjaks kasta ja toiduvett varuda. Üllatuseks avastame mäetipu lähedal mahajäetud magneesiumikaevanduse. Kaevandusekäigud on madalad ja rõsked, erosioon on uuristanud sügavad vao kriidisarnasesse kivimisse. Märkide järgi tundub see väga vana kaevandus olevat. Hiljem loeme, et Küpros on juba pronksiajast olnud metallide kaevandamise koht. Saare nimigi on tulnud vase nimetusest “cuprum” - Cyprus.

Naudime ka edasist teekonda, püüame leida Smigiese kandist Agios Minase kiriku läheduses asuvat piknikukohta. Seal saaks tõenäoliselt telkida. Küll aga peame järjekordselt nentima, et kaardid on ebatäpsed ja märgistust pole. Mõningase ekslemisega leiame nii kiriku kui ka piknikupaiga kella 19.00 ks. Siia pole kirjutatud “camping is prohibited”. Viimased piknikulised seavad end koju minema, meie kasutame aega ära ja otsime varjatud telgikohta, teeme süüa ja peseme oma asju. Õhtu on üsna tuuline ja nõuab fliisi. Selg tegi haiget. Terve inimesena on see veider tunne.

Lõpuks on kõik vaikinud, inimesed lahkunud, saabunud hämarus ja saame mäeterrasile mändide alla telgi püstitada.

Vaade võrratule Chrysohou lahele ja tuledes säravale Polisi asulale. Chris on vaatest lummatud, kuulame koerte kauget haukumist ja inimtsivilisatsiooni häälekuma. Nii hea on end sellest kaugemal ja kõrgemal tunda.

Miks peaks kohalik inimene trügima kuumavasse linna elama? Kuhu on kadunud mõnus maaeluviis? Ei viitsi selle üle kaua mõelda, lihtsalt imestame ja naudime hetke.

Homme 13 km Drouseiani. Saame toiduvarusid täiendada.

30.04. Esmaspäev

Smigies-Drouseia 13 km. Ärkasime 5.30. Öösel laius meie all maagiline vaade merele ja linnale. Autod ei sõitnud, koerad ei haukunud. Öövaikuses oli kuulda ainult linnuhääli.

Selg on nii haigeks jäänud, et ei saa esimese hooga püstigi. Telk jäi seekord kuivaks. Hommik nagu matkal ikka: kohv, pesemine, pakkimine, habemeajamine ja seejärel tee. Keerame E4-lt, Pissouromoutti loodusrajale. E4 kulgeks mööda kruusast autoteed, Pissouromoutti silmuskleb ülalpool mäekülgedel ja ühineb E4-ga pisut hiljem. Ühel mäetipul kükitab raadio- ja mobiilijaam. Ilusad vaated, päev kerge, läbipaistva pilve taga. Peale ühinemist E 4-ga kulgeb rada aheliku harjal silmuskleval kruusateel läbi Pittokopose piirkonna sisemaa suunas. Mõlemalt poolt ilmub aeg-ajalt nähtavale meri. On piisavalt tuult, et end hästi tunda. Rajamärgistus jällegi praktiliselt puudub, on ainult üksikuid vastukäivaid märke. 1:100 000 kaart on täpsemaks orienteerumiseks ebapiisav. Eksimisvõimalus hoiab pinget üleval, kuid õnneks kulgeb teekond vaid väiksemate ekslemistega. Minidraakonid - [kaukaasia agaamid](#), jooksevad lausa jalge vahelt läbi.

[Drouseiale](#) (loe: druša) lähenedes muutub maastik laugemaks, karjamaadel söövad lambad, taamal paistab kogu läänerrannik. Päev kisub palavaks, kruus asendub asfaldiga. Ühe teeristi varjulises peatuskohas sööme ära viimased apelsinid ja kustutame janu. Sealt edasi Drouseiani kulgeme mööda asfaldi. On nüri.

Drouseia asula äär kujutab pooleliolevate majade ja ühendusteede tallermaad. Pankade rahakülvi tummad tunnistajad. Asula keskosa on ilusam. Kuna paikneb kõrgemal voorel, siis laiuvad all lainjad põllumajandusmaastikud, tänavatel silmab huvitavaid vana-aja maju. Päike on pähe löönud ning meie suurim unistus on jahe õlu. Keerame esimesse ettejuhtuvasse hotelli (Palates), linna kohta infot hankima. See kivimunakatest laotud ja basseiniga luksuslik ehitistühjusest. Ootame lobbys, kolame restoranis - kedagi pole.

Raskelt ohtes upitame kotid selga ja astume edasi. Ja küprose jumal juhatab meid otse imepisikesse Kostatinose minimarketini.

Valgesvõõbatud madalas majas on ruumi täpselt niipalju, et ostja mahub leti ja ukse vahele.

Pood paikneb muldvana härrasmehe korteri ühes toas. Taat vaatab kõrvatoas telekat. Valik on üsna kesine, kuid oma külmad 0,6 -sed KEO-d saame siit kätte. Sisemus sisiseb kui esimesed lonksud allapoole suunduvad.

Vaevaliselt liikuv poeomanik lubab oma toas mobiili laadida. Pildiraamides on laulatuste ja sünnipäevade pildid, portreed. Tuba on kõige rohkem 4x5 sammu, uks avaneb otse tänavale ja teine poodi. Jätan Chisi poe juurde ja lähen küla peale rohelist ja puuvilju otsima. Keskväljakul väike kirik, graffitiga kaetud uusehitised ääristamas väljakut. Küsitlen kohalikke - 2 pisut suuremat poodi on *siestal*. Mis siis ikka, tuleb tavernas lõunatada.

Ja seda me teeme "Stathmoses". Suurepärase taimetoit ja loomaliha. [Stifado](#) - loomaliha hautis kartulipulkadega maksis 8.50 € ja *ibagein* - baklažaan tomati, oliivõli ja küüslauguga 6.50 €. Kohaliku õlle KEO 630 gr pudel maksab 2.50 € (poes 1.75 €). Mõnus õhustik viinamarjaaias, kohalikud suitsetavad ja räägivad juttu.

On õnn, et säilinud on tavernasid, näiteks Sitsiilias oli vähe (neid asendasid lotokioskid ja [tabaccheriad](#))

Lahkudes ulatab peremees [hotell "Palates"](#) kaardi, öeldes, et on selle omanik ka. Oleme peale sööki leebes meeleolus, seepärast ei hakka mõne tunni tagust hotellikogemust jagama. Pealelõuna kulgeb asfaldi pidi. Ei hakka arenduste vahel rada otsima, vaid valime sirgema tee päeva lõpp-punkti. Pole põnevust - liiga asustatud piirkond.

Otsustame, et homme lõpetame matka Skoullis. Ees ootab liiga palju igavat kõmpimist asfaldil. Peale [Terat](#) leiame põldudevahelise kanjoni ja enam-vähem tasase platsi. Platsiotsingutel näeme musta madu. Täpsemalt ei saa silmitseda, kaob kiirelt kõrgesse rohtu.

Kanjon on lille, linnu ja mesilasterikas. 20 km jäi seljataha.

01.05 Teispäev. Tera - Skoulli

Elagu [1 mai](#)! Kapitalistliku töö eesrindlased lubavad endale tunni võrra pikemat und linnulaulu ja suminate saatel. Ekspluataatorid kes toituvad tööliste verest, magavad telgis, mitte hotellis.

Lahja veri. Nali! Nõukaajast, ja pruugi olla kõigile arusaadav. Vabandust!

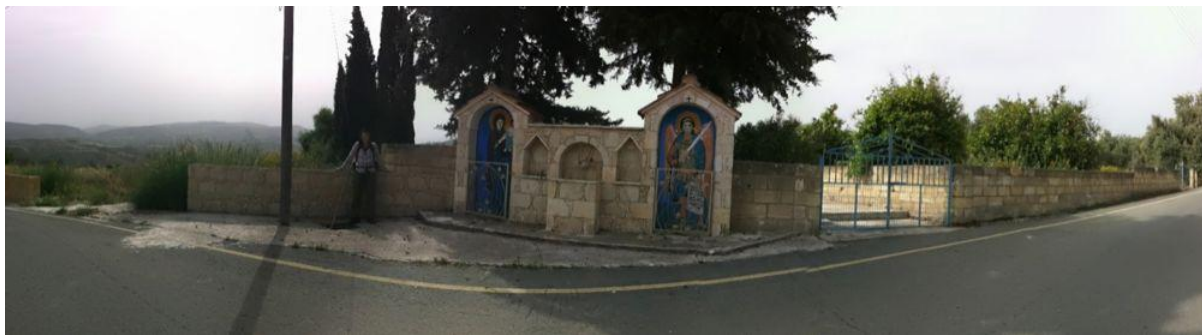
Silmi avades näen esiteks, et ilm on pilves ja edasi teist vereimejat enda peal - hiiglaslikku puuki. Lukk tsirr! lahti, puugil natist kinni ja ukse taha. Selleaastane puugihooaeg on avatud!

Enne kitsekarja rünnakut jõuame klaasikese veiniga esimest maid tervitada, kohvi juua ja süüa.

Siis telgilangetus, pakkimine ja matk üle mandlipuudest täiskülvatud niidu.

Tillukesel asfaltteel sahiseb mööda lahtine Porche. Naisel roolis on imestavad-imetlevad rõngasilmad. Vaated külamaastikele on nii kaunid, et nõuavad silmanuuma- ja venilonksupeatust.

Väikesel jalutuskäigul läbi [Choli](#) plärame külamummidega, vestleme mandlipuu, trompetipuu ja tohutusuure hiid-apteegitilliga (aniisiseemned ozo maitsestamiseks?). Küla lõpus on pisikirik ja kalmistu kivimüüri kaunistav kivist kraanikauss, ääristatult kristlike piltidega.

Varblaste säutsumise saatel jahutame nägu, kaela ja pead.

Edasine tee allamäge on palistatud [artišokkidega](#) (teate need hiidsuured söödavad ohakad), sidruni- ja apelsinipuudega. Levib meeldiv-magus apelsiniõite lõhn. Chris tahaks kohe selle lõhna sisse sukelduda, nii, et parfüüm kleepuks külge. Jasmiinisarnast hõngu tahakski hingama jääda.

Apelsinisalud on siin piiramata (Türgis olid okastraadiga piiratud), puude all mahakukkunud vilju vaibana. Sirutad käe ja ulatud lõhnava, mahlase, oranži kerani. And orange [is not like in your country](#)! Korjame mõned mahakukkunud ja teele veerenud viljad. Apelsini maitse ei meenuta kuidagi meie supermarketite kuivikuid. Hõrk, sulav, näppe märjakstegevalt mahlane, janukustutav.

[Skoullit](#) läbivad bussid iga tunni tagant Polisesse. Bussi oodates võtame tänaväärselt lauakeselt kaasa umbes kahekilose koti apelsinidega. Ja laseme korjanduskarpi 2 € mündi. Nii see siin käib. Kuni bussi tulekuni plaanime Trodose matkapiirkonda saamist. Lappame sõiduplaani ja arvestame allesjäänud päevi

Polises täiendame varusid ja kõmbime kesklinnast umbes 1,5 km kaugusele Küprose turismiameti kämpingusse.

See on kasina muruga porisevõitu plats eukalüptide all. Olemas külma veega dušš (päikest pole - veesoojendamine käib päikesega), WC, köök, milles pole pliiti. Peaks olema kõrgeima - kolme täрни kämping.

Kuid me ei nurise, sest rand on tasemel ja otse rannas asuvas baaris teenindab meid leedu poiss. Taustaks mahe Bob Marley, lamamistoolid on tasuta ja atmosfäär on [sossegarde](#).

Tellime kreeka salatit, 0,5 l karafini valget veini, ja lambaliha klopsi (kokku 17 €). Matka aktiivosa tundub läbi olevat, sest järgmisteks päevadeks lubab vihma. Chill!

02.05 Kolmapäev. Pafos

Hilisöine vihmasadu kustutab naabri brittide peotuju. Hommikul ei saja kuid 10.30-st on jälle vihmane.

Teeme ikkagi katse [Trodose mägedesse](#) saada ja kogume linna pealt infot. Kolame mööda tillukest vanalinna ja ühitame selle toiduvarude täiendamisega. Vanalinn on turismile allutatud, seega normaalset elu siin ei kohta, ometigi on säilinud arhitektuur huvipakkuv. Hüppame ka infopunkti. Siin selgub, et Trodosesse ei saa ei Polisest ega Pafosest. Tuleb sõita üle Limassoli. Rohkem me punktist infot ei saa.

Mis seal ikka, pörutame Pafosesse! Tunni aja sõidu, 47 km ja Pafose turismiinfo külastamise järel oleme niipalju targemad, et Trodoses pidi kõrgemates tippudes veel lund olema. Limassolist võime isegi Trodosesse jõuda kuid tagasitulekuks sobilikul ajal transporti ei tule. Mämm...mämm...mida teha?

Kaalume varustuse võimalusi ja järelejäanud ajabilanssi ning otsustame täiesti ratsionaalselt turisti panna. Parim, mida ülepeakaela ruttamata ja närveldamata saaks teha. Kebime ülalinnast sadamasse ja ostame linnaliini bussijaamast [Ruslan Traveli](#) tuuri [Kykkose kloostrisse](#) Trodoses. Ööbima suundume Geroskipou kämpasse. See paikneb Pafose lennuväljapoolses otsas ning sinna saab nr. 611 bussiga sadamast. Palusime bussijuhil jälle näidata kus peaksime maha minema. Õige koht osutus Lunapargi juures olevat. Sealt edasi mööda ranna äärt lennuvälja suunas. Küsime vetelpäästjalt (kes on väikse snabilivopski all) teed kuid ta ei oska meid aidata. Hinge poeb kahtlus. Ühtki märki, mis viitaks kämpale, pole. Hakkab tihedat vihma kallama. Viimase töötava kohviku peremees näitab lõpuks õige koha kätte ja lisab, et kämps on veel suletud. Mida põ...! Turismitrükised ja [Küprose Turismiorganisatsiooni veeb](#) ütleb, et koht töötab aprillist-oktoobrini.

Kämpingu territooriumil pole mingeid telefoninumbreid ega kirju, viitasid. Hooldushooned on lukus. Mõned haagissuvilad ja statsionaarsemad hooned näivad olema hõivanud vöörtöölised. Kõik on hiirvaikne, kedagi ei liigu.

Paneme siiski tihedas vihmajärgu telgi üles. Joogivett saame hooldushoone välimistest kraanidest.

Sööme ja uinume merelahte süvendava baggeri kolina ja startivate lennukite müra saatel. Mingi hetk enne keskööd jääb vaikseks.

03.05 Neljapäev. Trodose tuur

Hommikuks on pilvemüüris auk sees ja tekib vihmajärg. Saame märja telgi kokku panna ja 6.50 väljuva linnaliini bussiga lahkuda.

Kell 08.00 väljub meie Kykkose tuur Trodose mägedesse. Et kloostri kohaselt riides olla, vahetan bussijaamas lühikesed püksid pikkade vastu.

Selleks ajaks kui ekskursioonibuss meieni jõuab, on see juba hotellidest korjatud turistide täis. Giid on tasemel: puistab käisest huvitavaid fakte, räägib aeglaselt ja hea hääldusega, viskab nalja. Asjatundlikkusest annab märku ka see, et kordab kellaaegu, kohanimedid, räägib kõigest mõned müüdid ning ei koorma faktidega liigselt.

[Programm](#) on tihe ja hästi sisse töötatud: Pafos - [Omodose veiniküla](#) - [Olympuse tipp](#), Kykkose klooster - [piiskop Makariose](#) haud - [Chrysoroyiatissa](#) klooster - Pafos.

Omodos. Kui keegi otsib ajaloolist Küprost, siis ülesvuntsitud kujul leiab selle Omodose veinikülast. Kirik, linnaplats, kitsad tänavad, veinikeldrid ja suveniiripoed.

Astume meiegi veinituppa. Endises veinipruulikojas pakutakse kohalikke veine lahtiselt ja pudelis. Sisustus koosneb veinipressidest, hiiglaslikest savimahutitest, destillerimistorustikust. Mekime kanget Commandariat ja mõnda veel. Maitseid on iseloomuga, meeldivad. Hinnad 7-13 €-ni. Teenindab rumeenia poiss. Vaikne ja tagasihoidlik. Kuna aega on ainult 40 minutit, siis pikalt ringi vaadata ei saa.

Olympos. Siin selgub, et mõnel põhjapoolsel nõlval ja suusatõstukite all leidub tõesti lapiti lund. Kuid mitte niipalju kui kartsime. Kuid ilm on nii külm ja udune, et olemasoleva riietusega oleksime siin hätta jäänud. Tippu viib asfalttee kuid sinna ei sõideta, vaid tehakse pildipeatus natuke allpool.

Kykkose klooster. Ülistusjuttudega võrreldes jätab kahvatu mulje. Nii piinlikult üles vuntsitud, et ei mõju autentselt. Õigeusu kiriku rikkus paistab igast nurgast. Vaatame pühad säilmed üle, külastame kirikut, kloostripoodi, imetleme freskosid, mis kujutavad kloostri ajaloo tähtsaid sündmusi.

Mungad on pikad, prisked poisid, mõni vanem härra ka hulgas. Tippaegadel olevat siin olnud kuni 100 venda, nüüd ainult 25. Kloostris on elanud ka Värskas kirikuõpetaja isa Sakarias Leppik ([raamat](#)).

Templitaguse on endale hõivanud kaubitsejad. Lahvkapidajad püüavad turistide voost oma osa saada. Alates muusikast, suveniiridest kuni maiustuste ja maitseaineteni on siin kõike saada.

Paljud müüjad on venelased. Grupile on antud lõunapaus.

Kaubandus ei huvita, nikime-näkime siit ja sealt kaupa maitsta ning lööme niisama aega

surnuks.

Makariose haud. Igal rahval on oma suurmees, kelle juhtimisel on [vabadus kätte võidetud](#). Küproslastel on see piiskop Makarios. Ning suurmeeste austamine on iga rahvuse juures natuke ühisjoontega: ülielusuuruses kuju, balustraadid, lilleklumbid, mauseoleum, auvalve jne. Siinsele liitub veel pühakupiltidega allee. On, nagu on ja tore on.

Chrysoroyiatissa klooster. Kykkosest tunduvalt väiksem ja kuidagi inimlikum. Meenutab vähenatust keskaegset kindlustatud austria maamõisa. Hakkame muljetest väsima. Bussi startides loodame puhata, kuid nüüd algab sõidu ekstreemseim osa. Tund aega laskume mööda kitsaid mägiteid, pool bussiratast üle serva, allapoole. Kuristikupoolses servas laiuvad all seedri ja männimetsad. Kuigi oleme Türgis, [Marokos](#) ja [Iraanis](#) taolisi teid sõitnud, võtab mõne pöörde peal ikka kõhedaks ka. Sõidame läbi [Pedoulase](#) külast, kus olevat sündinud [easyJeti](#) omanik [Stelios Haji-Ioannou](#). Mees on annetanud külale uhke kiriku.

Kella 17.30-ks jõuame Pafosesse tagasi ja laseme end visata Karavellasse. Sealt sõidame edasi Polisi kämpasse.

Päikese saadame ära Lachi rannale promeneerides. Kui Polisi kämpingu rand meenutab palmisaart, siis promenaadiga ühendatud, umbes 1 km eemal paiknev Lachi on pisut kärarikkam kuid ikkagi miniatuurne ja kaunis.

05.05 Reede. Polis-Pafos

Hommik päikeseline, soe. Õhtul on vesi ära toodud, saame kohe telgist kohvikannule tule alla panna. Kui küprose kohv tassis aurab, suundume randa. See on hommikul parim paik-päikeseline, jahe ja rahulik. Kõik veel magavad, baar on kinni.

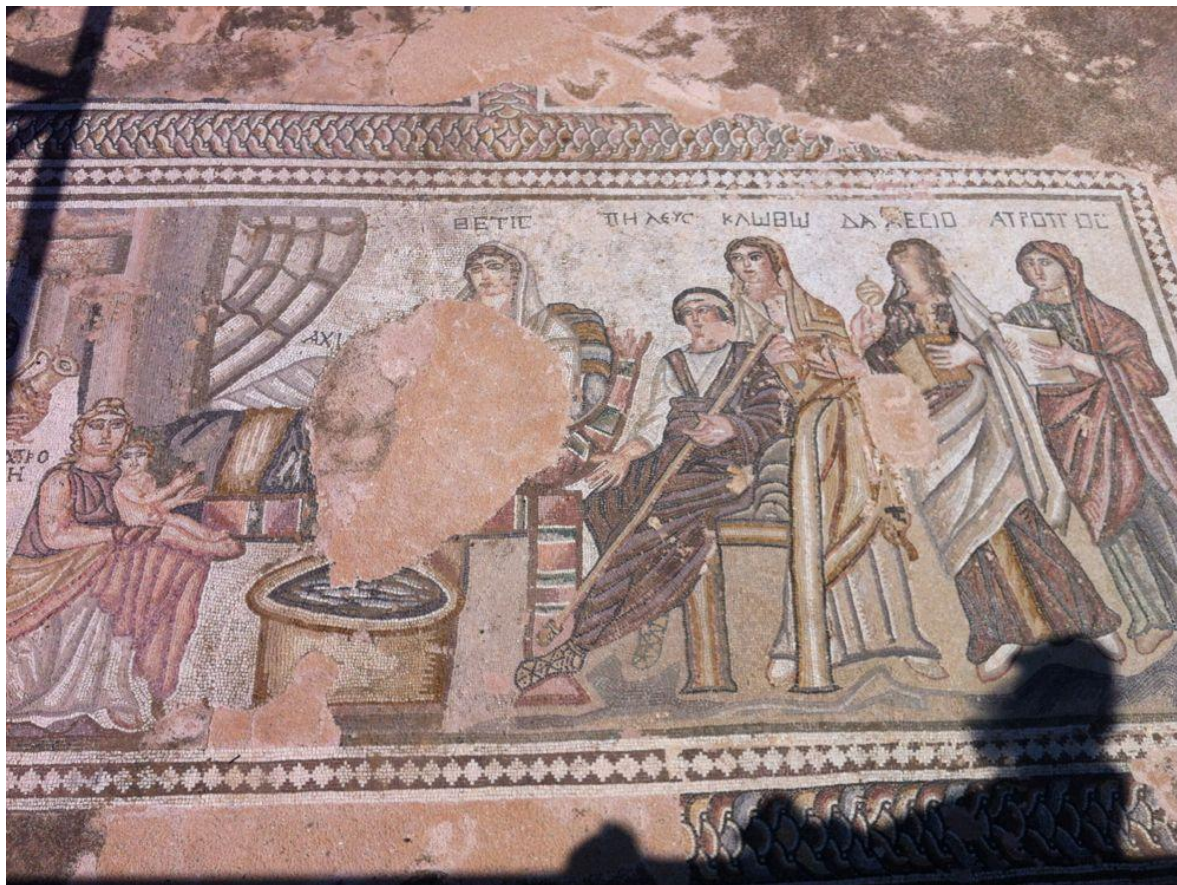
Saabuvad ka Lynn ja Calum (need britid kes ühel ööl kõrval pidutsesid). Nad on jalgsimatkajad ja liiguvad rendiautoga rajalt-rajale ning õhtul kämpasse tagasi. Järgneb humoorikas pantomiim Lanzarotel peesitavatest saksa nudistidest. Naerame Calumi naljade üle, kuulame nende plaane ja muljeid ning naudime hommikut. Lahkudes vahetame [veebiaadresse](#).

Kell 12 lahkume, et jõuda supermarketisse toiduainete järele, maiustada Polisi mikroskoopilises linnapargis lambapiima jogurti ning apelsinidega ja lahkuda bussiga Pafosesse. Polis ja Lachi on tõesti rahulikud, rahustavad, soojaveelised rannad ökonoomse minipuhkuse pidamiseks. Ka pole randades märkimisväärsed turismiarendusi ja seetõttu puudub ka turistidega kaasnev müra, tingel-tangel, ehitus ja rahvahulgad, nii nagu nägime seda Pafoses.

45 minutiga läbib buss Polist-Pafosest lahutavad 37 kilomeetrit. Pilet maksab 1€ ja osta saab selle bussijuhilt. Väike ümberistumine Karavella peatuses Sadama peatuses. Enne aga sadama kõrval asuva Kato Pafose arheoloogiapargi külastus (maksab 3.50€/in). Rooma ajal on siin asunud vanalinn ning eksponeeritakse maavärinas hävinud ja nüüdseks väljakaevatud Rooma asevalitseja ja teiste rikkurite villade varemeid.

Peamiseks vaatamisväärsuseks on müütiliste stseenidega põrandamosaiigid mis on koostatud miljonitest loodusliku kivi kildudest, varieerides nende värve nii, et isegi jumalannade nahatoonid on erinevad, sõltuvalt sellest kust kunstnik on tahtnud valgusel lasta paista. On jahisteene, müütilisi stseene, lille, geomeetrilisi ja igapävaesemete kujutisi. Tollal kui telekat polnud, leppisid inimesed seisva pildi ja iseoma kujutlusvõimega. Peab ütlema, et ka minu kujutlusvõime hakkab tööle küll, niivõrd tõetruud on erivärvilistest looduskividest stseenid.

Väljas on palavus ja päike piinab. Joome vett ja liigume aeglaselt - organism pole rannalebost nõus nii äkiliselt tööd alustama.

Sadama peatuse juurest 2.25 € mõnusat, kerget, valget poolkuiva veini kaasa ja nr bussiga Geroskipou kämpa suunda 618 Waterparki suunda

Enne kämpat, Riccos Beachi baarijuurest kostub vali küprose muss. On suur peresündmus pikkade laudade taga. Võtame kõrvalkohvikust õlle ja istume võimalikult lähedale kontvõõraks. Naudime ansambli rahvuslikku muusikat, piidleme daamide tualette ja tantsusamme ning küproslaste peopidamisoskust. Viiuldaja võlub kõhul mängitavast pillist virtuoosseid helisid. Paks poisike meie ees keerutab kõhtu ja teeb kätega tantsuliigutusi. Väga plastiliselt. Plaksutame talle. See lisab veelgi hoogu ja ema õhutusel tehakse meile veel teinegi sett. Päike on loojumas ja tahame süüa ning peame edasi liikuma. Jätame hoogu koguva rahva randa, viinapuude alla pidutsema.

Tellime kämpingu lähedal viimases söögikohas [meze](#) ja naudime päikeseloojangut ja kõrvallauas hängiva pensioneerinud "poistekamba" seltsi.

Kämping pole ikka veel avatud. Paneme telgi tuttavasse kohta ning uinume hoolimata koerte haukumisest, tümpsuvast muusikast, paarutavatest tsiklimeestest.

06.05 Pafos-Skavsta

Öö oli jahedam, silmad avasime päikesepaiste, eeslikisa, kukelaulu, haukumise, hane- ja kalkunihäälte peale kell 07.00. Viimaste gaasiaurude peal keedame kohvi ja makarone, peseme, pakime asjad. Lahkume telgivaiaidest, harjavartest, ühest gaasiballoonist ja muust mida lennukile ei lasta.

Kella 09.00 nr 612 bussiga lennujaama, kuigi lend läheb 12.30. Õigesti teeme, sest turva- ja passikontrollis valitseb segadus. Tundub, et üheaegselt väljub mitu Moskva lennukit ja passilauas töötab ainult 1-2 inimest. Seepärast pidurdatakse ka turvakontrolli tööd. Inimesed seisavad lastega pikkades järjekordades, palavus, ventilaatorid ei tööta, seletusi ei anta. Närvilisust lisab, et lennukite väljumisajad on käes ja osal rahval möödas. Saan turvast läbi, näidates teekannu ja priimuse ette.

Suundume EU väravasse passikontrolli. Samasse on läbipääsu kiirendamiseks suunatud ka lastega venelased. Lapsed on rahutud, higised, tunde oodanud, janused. Levib kakahais. Lennujaama töötajate ja ametnike poolt puudb igasugune tugi ja organiseerimine - laste järjekorda hakkavad kõrvaltridadest trügima täiskasvanud, keegi ei pööra sellele tähelepanu. Järjekordadest hakkab levima hüsteerilisi hõikeid - häbi!, miks te töötajaid ei lisa!, korralagedus! Kõik see paisub ähvardavaks skandeerimiseks - häbi! Häbi!

Kõrvalt tuuakse juurde turskeid politseinikke ja üks automaat. Kogu möllu peale võtab üks seni asja rahulikult pealt vaadanud ametnik kõrvaltruumist templi ja läheb teistele appi passe tembeldama. Miks alles nüüd!? Kuigi see pisut rahustab rahvast, ei kiirenda oluliselt edasiliikumist.

Inimesed räägivad, et lennuaeg Küproselte koju on lühem kui passipunktis seismiseks kuluv, et ei külasta enam kunagi Küprost ja et organiseerimine on hullem kui neil Venemaal.

Meie järjekorras hakkavad asjad päris käest minema, sest vaheletrügivad täiskasvanud ei hooli peredest. Portele lähemale jõudes blokeerime Chrisiga selgadega vaheletrügijad ja hakkame peresid läbi laskma. Nüüd kehastuvad osad vene naised rasedateks ja invaliidideks. Üks priske, tervisest pakatav naine püüab agressiivselt, invaliiditõend näpus, rinnaga läbi murda. Tunneme pressingust, et puue pole füüsilist laadi. Blokeerime selgadega ära ja kui pered läbi lastud,

läheme ise läbi. Kogu protsessi saadab sajatamine ja kisa. Õnneks küproslaste aadressil. Niipalju kui sain, filmisin kogu korralagedust. Ees seisval naisel lasi turvatöötaja filmitud videolõigu ära kustutada. Niipalju ikka organiseerimislusti jätkus. Stockholmi lennukil oleks nagu rahusaarele jõudnud. Kõik toimib märkamatu, õlitatult, õigeaegselt.

07.05 Skavsta-Tallinn

Hommik algab 5.30 riietumise ja [Sörmlansledeni kaugmatkaraja](#) tutvumisega. Rada algab otse Skavsta Connect Hoteli eest. Siin on tutvustav tahvel kaardi ja kirjelduse, suunaviida ja etapi numbriga. Stardin hommikuses hallas just päikesetõusu ajal.

Rada kulgeb esialgu mööda kõnniteed ja siirdub siis sõiduteele. On tähistatud oranžide "S" tähe kujutisega kleepsudega tänavapostidel, hiljem ka immutatud puidust rajapostidel. Maanteed mööda on nüri astuda, kuid mõne km pärast pöörab tähistus vanale teetammile jõe ääres. Siin on raja tõeline alguspunkt koos regamisžurnaaliga. Kirjutan nime sisse. Vaatan, et hooaeg pole eriti tihedalt alanud - kümmekond nime sel aastal. Liigun veel pisut edasi ja pööran otsa ringi - külm on. Kokku teen 5-6 km.

8 paiku sööme hotelli "living roomis", nagu nad lobby kutsuvad, hommikusöögi.

Hotell jätab hea mulje - on avar, valgusküllane, mõnusa sisekujundusega, õdusate nurkade ja korrustega. Keskel aatrium läbi 4 korruse, millest 5 suunda suunduvad kiirtena majutusblokid. Tasuta värki antakse ka- hinna sees on minivõimla kasutamine (jooksu ja käimisrada, ratas) ning saun. [Quick Sleep Room](#) (tuba) ise on pisike, kitsa akna, peegli ja metallnariga. Valgustus on meeldiv. Saab magada, telefoni laadida, õhu saamiseks peab akna avama. WC ja dušš asuvad koridoris. Wifi on tasuline- 30 SEK/tund. [Lobbys](#) on üks tasuta internetiühendusega PC. Kõik on nii kodune, korralik, töötav, etteaimatav ja turvaline (võrreldes Küprosega). Ja kallis. Loomulikult. Klaas veini 20€. Kõige lihtsam tuba kahele 520 SEK-i.

9 paiku külastame lennujaama läheduses paiknevat [F 11 lennundusmuuseumi](#). See on kahjuks suletud. Kuid see-eest avastame lennuraja otsas, mäekünkal, suurepärase vaatekoha (laudade ja pinkidega) , kust näeb lennukite tõusu ja maandumist. Teeme juttu ühe vanahärraga, kes ka

vaatleb lennukaid. Ütleb, et muuseum on avatud ainult kolmapäevit kella 11-15.00. Saame teada, et F 11 polegi hävitaja mark, vaid Skavsta piirkonna tähis maakaardil. Kuni 1980 aastani oli siin sõjaväelennuväli ja seepärast paistab muuseumi aknast vana, 1952 aastal toodetud SAAB hävitaja, mida tema kere kuju järgi kutsuti "Papagoiks". Uudistame väliekspositsioonis veel maasse kaevatud tankitorni, jätame vanahärraga hüvasti ja seame lennule.

Tallinna lennujaam üllatab meeldiva õhustikuga. Täiesti võrdne teiste väiksemate Euroopa jaamadega. Ka sööklate (menüü on sööklakohane) hinnataseme poolest - friikad viineritega 6 €, kartul-heeringas-praemuna 6.80, forellipraad 13 €. Kui ei taha, ei pea sööma, ja see muljet ei riku. Kuid jama tabab ootamatust küljest.

Tahame lennuväljalt kella 15.00 [SEBE](#) bussiga Tartusse saada. Peale meie ootab veel 5-6 inimest, mõned neist välismaalased. Buss tuleb, bussijuht avab ukse, küsib kas piletiga sõitjaid on ja teatab, et on 1 vaba koht. Võtab reisija peale ja jätab ülejäänud seltskonna jahmunult maha. Välismaalased ei saa toimunnust üldse aru (bussijuht räägib ainult eesti keeles), enne kui neile selgitatakse. Raputavad pead ja ütlevad, et see on mõistetamatu, ennenägematu ja väär süsteem. Kusagil pole teavitust, et SEBE ei garanteeri kohtade olemasolu ja peatuses ootav inimene võib maha jääda. Pileteid ei müüa ka lennujaamas, samuti pole seal mingeid teavitusi SEBE Tartu liini kohta. Arusaamatuks jääb sellisel juhul peatuse vajadus Tartu suunal. Võiks reisijatel lasta maaliini bussijaama sõita ja sealt riskivabalt sobiva hinnaga-väljumisajaga bussiliin valida.

Helistan SEBE-sse ja palun kommentaari nende kliendipoliitika kohta. Esialgu võtab vastu inimene, kes väidab end esimest päeva tööl olevat. Palun tagasi helistada ja seda tehakse. Palun selgitada firma kliendipoliitikat lennujaamast Tartu suunal sõitvate reisijate suhtes. Kas on teavitust, et kohti ei garanteerita? Kas lennujaamas müüakse pileteid? Kas Tallinnast väljuvatel bussidel on reservkohad lennujaamast tulevatele reisijatele? Kõik vastused on eitavad. Küsin mida kavatses firma ette võtta? Vastus: aasta jooksul hakata partnerite kaudu lennujaamas pileteid müüma hakata. Küsin mida nad KOHE kavatsesid ette võtta. Iga päev toob riigi peaväravast Eestis pettunud välisreisijaid juurde. Küsin mida SEBE esindaja arvab, mida see tähendab Eesti ja ka tema ettevõtte mainele? Jälle räägib piletimüügist. Soovitan panna hoiatusteade peatusesse VIIVITAMATULT, et bussile saab ainult vabade kohtade olemasolul. Keerutab ja lubadust ei anna. Edastan oma andmed ja palun kindlalt teavitada, mida on ära tehtud (etteruttavalt, et praeguseks hetkeks - juuli lõpuks, pole veel teavitatud).

Meile läheb sõit pealinna karistuspileti (kõrgem hind maaestlastele) võrra kallimaks.

16.00 väljuv sebe buss on pooltühi. Ka lennujaamas peatuses ei oota ühtegi turisti.

Ei tea kas põhjuseks on reisimisest teritunud silm, või satume tõesti ainult jamade otsa, kuid Tartu bussijaamas ei tööta turismiinfo kiosk. Lisaks on see räpane, servas kulunud ning narmendav kleebis "[Welcome to Estonia](#)" (*tere tulemast Eestisse*) - "[Estonia - Positively Surprising](#)" (*Eesti - Positiivselt Üllatav*). Mõjub küüniliselt.

Küllastan sama kohta 5 nädalat hiljem ja kiosk näeb samasugune välja, vahega, et seekord on pistik seinast väljas ning ekraan päris pime.

Ette sõidab Tartu-Põlva-Võru buss mida teenidab [Taisto Liinid](#). Bussi parimad aastad on jäänud Moskva olümpiamängude aegadesse. Logiseva, suitseva ja kasimatu bussi akendel on kleebised - "Kinnita turvavööd". Aga 1980 veel turvavööd ei tuntud! Kas see nõue on must huumor või [jokk](#)? Seejuures on bussipileti maksumus, arvestatud ümber kilomeetrihinnaks, 4 x

kallim kui Küprosel.

Nagu poleks kõigest veel küllalt, paneb kirsi tordile Põlva bussijaam. Meie buss saabub Põlvasse 19.30. Peame 20 min. linnaliini bussi ootama. Väljas +9, pilves ja külm tuul. Sammume enesekindlalt ootesaali poole, kuid uks on kinni. Kirjad uksele näitavad sulgemisajaks 20.00. Koputame. Tuleb koristaja ja küsib läbi ukse, et mida vaja oli. Näitame näpuga sulgemisajale ja palume sisse lasta, et sooja saada ja monitorilt bussiaegu vaadata. Tema vastu, et ei lase. Võtan videokaamera ja palun seda tema ülemuse jaoks kaamerasse korrata. Seepeale kaob koristaja reaktiivkiirusel tagaruumidesse. Üks samas ukse taga külmetavatest naistest räägib, et see on Põlvas tavaline praktika ning pakub kaastundlikult paberile väljakirjutatud bussiaegu. Otsime internetist Põlva bussijaama omanikku, et temalt kommentaari saada. Kuid kõik otsad viivad vette - seekord ei leia.

Marsime 2 km jala koju. Et sooja saada.

Kõmbime ja arutame, et mis siis kui sama oleks kogenud välismaa turist. Mida oleks ta mõelnud ja mida oleks kodus rääkinud? Üllatavat. Eesti kohta.

Nüüd vähemalt teame miks turist Tallinnast välja ei tule. Ta lihtsalt ei pääse.

Welcome to Positively Surprisig Estonia!